

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zrušení soudního přezkumu dohod o úpravě poměrů... krok kupředu nebo přešlap zákonodárce?

Dne 19. června byl poslancům rozeslán návrh vládního zákona[1], kterým se mění zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník. Změny se týkají především podmínek rozvodu a výživného. Protože návrh prošel prozatím odbornou i širší veřejností bez povšimnutí, pokusím se níže shrnout navrhované změny týkající se rozvodu.

Těžiště změny podmínek rozvodu tkví ve změně přístupu k opatrovnickému řízení. Návrh ruší povinné opatrovnické řízení předcházející vydání rozsudku o rozvodu[2] a svěřuje rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte rodičům. Pokud se manželé na poměrech dítěte pro dobu po rozvodu dohodnou a dohoda rodičů bude opatřena ověřenými podpisy[3], potřeba vedení opatrovnického řízení odpadne a soud manžele rozvede bez dalšího.

Dle autora návrhu a přiložené důvodové zprávy představuje rozhodování o poměrech dětí pro dobu po rozvodu významnou agendu opatrovnických soudů, opatrovnické soudní řízení prodlužuje řešení rozvodu o minimálně 3 měsíce. Rovněž vzhledem k sociodemografickému vývoji, kdy se téměř polovina dětí rodí mimo manželství, se přístup, spočívající v plošné preventivní soudní kontrole rozvádějících rodičů, jeví jako překonaný.

Vládní návrh je založen na principu, dle kterého není meritorní soudní přezkum nezbytný, neexistuje-li důvodné podezření, že by dítě mohlo být v důsledku rozpadu vztahu svých rodičů konkrétně ohroženo. Je potom třeba vycházet z toho, že primární odpovědnost za záležitosti dítěte nesou jeho rodiče a jsou to oni, kdo nejlépe znají zájem dítěte a jednají v jeho zájmu. Právní regulace by tak měla především vytvářet vhodné podmínky pro nalezení konsenzuálního řešení a omezit státní ingerenci do záležitostí dítěte na přiměřenou míru.

Soudní přezkum subsidiární, smluvní volnost rodičů primární

V navržené právní úpravě se role soudu posouvá do instituce, která se dostává ke slovu až v případě, že se dohoda rodičů nejeví ani s vynaložením veškerého úsilí jako možná, anebo je-li dohoda v rozporu se zájmem dítěte. Za přednost navrhované novely považuje její navrhovatel především celkovou bezformálnost procesu uzavření dohody, která ke své platnosti vyžaduje pouze úřední ověření podpisu. Nad to je při uzavření mimosoudní dohody možné zohlednit velké množství neprávních aspektů nebo do procesu jejího uzavření zahrnout i další relevantní aktéry, např. širší rodinu nebo nového partnera rodiče. Dle navrhovatele by mohl být nedílnou součástí dohody také rodičovský plán. Absence jednání před soudem, které je zdrojem stresu a stimulátorem konfliktu, by měla umožnit méně intenzivní zásah do soukromí než stávající právní úprava. Participace dítěte by se měla realizovat prostřednictvím rodičů, kteří s přihlédnutím k věku a schopnostem dítěte jej budou informovat a zapojovat do formulace obsahu dohody.

Dohoda jako výlučný podklad pro úpravu poměrů nepředstavuje riziko (?)

Důvodová zpráva považuje ale také za nutné vypořádat se s možnými úskalími navržené právní

úpravy. Riziko, že rodiče ve snaze rychle dosáhnout rozvodu uzavřou „jakoukoliv“ dohodu, i když po rozvodu ji budou zpochybňovat, by nemělo být dle autorů překážkou schválení nové právní úpravy, když ani dnes takové riziko soudní přezkum dohody nevyklučuje a nebylo prokázáno, že by soudem schválená dohoda poskytovala životaschopnější základ pro fungování vzájemných vztahů než mimosoudní dohoda uzavřená po řádné edukaci rodičů.

Ani riziko, že písemná dohoda neskýtá dostatečné záruky proti dohodám vynuceným jedním z manželů nepředstavuje dle autora návrhu překážku nové právní úpravy. Namísto soudní kontroly všech dohod se jeví autorům návrhu jako proporcionálnější takové řešení, kdy budou dohody předkládány soudu rozhodujícímu o rozvodu manželství, který by měl provádět alespoň srovnatelný přezkum, jakému v současnosti podléhá u rozvodového soudu dohoda o majetkových poměrech manželů.

Riziko, že dohoda bude uzavřena v zájmu manželů, ale ne v zájmu dětí, je dle autora irelevantní, vzhledem k tomu, že dohoda bude předložena rozvodovému soudu a ten se ostatně již nyní musí zabývat tím, zda rozvod není v rozporu se zájmem dítěte. Rozvodový soud ověří mimo jiné, zda se dohoda nepříčí dobrým mravům, a případně dá podnět opatrovnickému soudu, aby se záležitostí zabýval.

A konečně je autory návrhu vyloučeno i riziko, že v případě nevykonatelných dohod bude zhoršeno postavení dítěte při vymáhání výživného v insolvenci a exekuci. Skutečnost, že pohledávka na výživném, které nebylo určeno soudně, sice není v insolvenci postavena na roveň pohledávek za majetkovou podstatou, by měla být vyvážena skutečností, že na každé vyživované dítě je zvýšena nezabavitelná částka. Takto zvýšená nezabavitelná část odpovídající částce 1607 Kč by měla sloužit k zajištění výživného. Co se přesahujících částek týče, nic nebrání vedení řízení o výživném, a to i zpětně. Dle autorů návrhu skutečnost, že počet případů, ve kterých ve vedena exekuce na výživné, je řádově nižší než počet případů, kdy je výživné soudem určeno, opravňuje předpokládat, že riziko spočívající ve zhoršení postavení dítěte se nevykonatelnou dohodou nezhorší.

Cui bono?

Návrh zákona vychází z chvályhodné, ač nikterak nové premisy, odpovědnost za život dítěte rodiče. Návrh ale každopádně nevychází z právní praxe.

Jakkoliv se může dnešní právní úprava zdát strnulá a neodpovídající požadavkům moderní, individualistické společnosti, krok, který činí autor návrhu, je krokem do dalekého neznáma a mimo veškerá známá paradigmatu dnešního opatrovnického soudnictví.

Argument, dle kterého je zbytečné klást důraz na soudní přezkum dohod o úpravě poměrů rozvádějících se manželů, když polovina dětí se rodí mimo manželství, není případný. Je nutné zohlednit, že rozcházející se partneři řeší otázku úpravy poměrů nezletilých dětí v mnoha ohledech obdobně jako rozvádějící se manželé a velmi často žádají úpravu poměrů soudní cestou, ať již se jedná o schválení dohody nebo soudní rozhodnutí. Potřeba právní jistoty ohledně stanovených, nebo dohodnutých podmínek zde totiž převažuje nad zákonnou povinností soudní úpravy.

Již v rámci dnes platné právní úpravy poměrů nezletilých dětí pro dobu jak před rozvodem, tak po rozvodu existuje několik pojistek „správnosti“ rozhodnutí, ať se jedná o rozhodnutí soudní, nebo o rozhodnutí rodičů. Účelem této právní úpravy je právě zajištění právní jistoty a opravdu spravedlivé úpravy, jejímž objektem je nezletilé dítě, které se z principu samo chránit nemůže. V první řadě se jedná o orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) a soud. Subsidiárním způsobem a nepovinně vstupují do procesu další aktéři – mediátor, rodinná poradna, psycholog. Vstup těchto tzv. pomáhajících profesí do řízení však často bývá podmíněn iniciací, nebo dokonce pokynem ze strany

OSPOD či soudu. Skutečnost, že jsou to rodiče, kteří nesou primární odpovědnost za rozhodování o svém dítěti, přitom v rámci aktuální právní úpravy neabsentuje. Edukativní roli v tomto ohledu provádí všichni zúčastnění aktéři. U soudů, které v různé formě a míře převzaly tzv. Cochemský model, je poté tato edukativní a iniciační role ještě posílena. Výsledkem je opravdu velké množství dosažených dohod. Toto konstatování však nesmí zastínit skutečnost, že rodiče jsou v době rozpadu manželství sami velmi zranitelní a nevědí si rady, a dohod se tak daří dosahovat právě díky aktivnímu přístupu zmíněných aktérů. Rozcházející se rodiče mají jen málokdy chuť, potřebu a sílu hledat a nacházet s protějškem kompromisy či konsenzuální řešení. Dohody se zpravidla podaří dosáhnout teprve poté, co rodiče přijmou po řádném poučení za své, že dohoda je ta nejlepší a nejméně bolestná cesta pro všechny.

Návrh současně vychází z přesvědčení, že rodiče jsou bez dalšího sami poučeni a vědí, jak poměry dětí po rozvodu uspořádat. Vychází z mylné domněnky, že rodiče znají svá práva a práva svých dětí a umí s nimi a se sebou samými pracovat tak, aby dosáhli řešení, které bude nejenom v zájmu dítěte, ale také v souladu s právními předpisy, a které nad to bude použitelné v praxi. Pokud můžeme tento předpoklad alespoň částečně, byť s pochybnostmi, považovat za možný ve věci úpravy péče a styku s druhým rodičem; co se výživného týče, je ovšem zcela mylný. Praktici rodinného práva vědí, že aplikací tabulek výživného, dostupných na různých internetových stránkách, lze jen málokdy dospět k výsledku, který spravedlivě zohledňuje životní úroveň obou rodičů i potřeby dětí.

Pokud pak návrh novely zákona zdůrazňuje ve své důvodové zprávě, že rodiče jsou schopni dohody po řádné edukaci, lze současně konstatovat, že samotný návrh zákona v rámci procesu uzavření dohody žádnou takovou možnost edukace nenabízí. Samozřejmě, že rodiče, jsa svéprávnými jedinci nadanými průměrným rozumem, se sami mohou poohlédnout po instituci schopné jim pomoci projít kontraktačním procesem. Nesmíme zde ovšem zapomínat na dvě skutečnosti. Na jedné straně v České republice zcela chybí, na rozdíl od některých evropských států, centrálně vedená osvětová kampaň práv a povinností rodičů v okamžiku rozvodu a veřejnosti není dostupný srozumitelný rozcestník, na které odborníky, ve kterém kraji je možné se obrátit. Není výjimkou, že sami soudci si pletou rodinnou terapii s mediací či naopak. Síť pomáhajících profesí je nečitelná a obtížně dostupná pro nezasvěceného jedince, který navíc potřebuje pomoc okamžitě a poblíž svého bydliště. Na straně druhé je smutným konstatováním aktuálního stavu skutečnost, že již existující síť pomocných profesí je silně poddimenzována a, dovolím si říci, nefunkční. Existuje nízká provázanost pomáhajících profesí na potřeby soudního rozhodování a naopak neexistuje systém pomoci s placením odměny za tyto služby. Od pracovníků OSPOD v různých soudních okrscích, které zavedly, nebo zavádějí tzv. Cochemský model, se pravidelně ozývají stížnosti, že jakkoliv by byla vůle vést rodiče k dohodě a alternativním řešením, chybí tomu odpovídající struktura psychologů, mediátorů a rodinných center.

I s ohledem na výše uvedené se z aktuálně navržené dikce zákona zdá pravděpodobné, že rodiče budou dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí tvořit sami, a to tzv. na koleni v obýváku, za pomoci na internetu nalezených vzorů a toho, co říkali „chlapi v hospodě“, kolik že se má platit na dítě. Odborná pomoc při sepisování dohody, jejíž důsledky se přímo a velmi citelně projeví v životě nezletilého, by neměla být podceňována. Jako zásadní nedostatek vládního návrhu, který se snaží o změnu přístupu k opatrovnickým věcem, vnímám chybějící, byť jen úvahu o povinném právním zastoupení každého z rodičů při sepisu dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí. Advokát, fundovaný v oblasti rodinného práva, je schopen vyslechnout svého klienta, určit priority i rizika navrhované právní úpravy poměrů dítěte pro celou rodinu a potvrdit, či navrhnout takovou úpravu, která bude nejenom životaschopná, ale také v zájmu všech. Je to právě on, kdo je v případech závažnějších případů schopen doporučit určitý typ úpravy poměrů nezletilých nebo vstup OSPOD do řešení věci. Skutečnost, že každý z rodičů by měl možnost právní rady s vlastním advokátem, může skýtat záruku vyrovnaného řešení a eliminovat dohody vynucené jedním z rodičů. Tato úvaha nepramení z pocitu nutnosti lobovat za advokátní služby, ale vychází z úvah vedených a často již i právně

zakotvených v zahraničí (např. Francie). Odbornou pomoc a vedení procesu uzavření dohody může samozřejmě vést i mediátor nebo odborník v rodinné poradně. Jak již ale bylo zmíněno, zde narážíme na omezený přístup k těmto službám a je také otázkou, do jaké míry budou tito odborníci ochotni a schopni dokument, který je stricto sensu dokumentem právní povahy.

Riziko vynucených dohod sice autoři návrhu považují za irelevantní s odkazem, že ani dnes se mu nelze vyhnout, avšak toto odůvodnění se zdá velmi nedostatečné. Je tomu tak především s ohledem na skutečnost, že dnes dohodu uzavřenou pod nátlakem, anebo takovou, která je v rozporu se zájmy dítěte, identifikuje opatrovnický soud nebo OSPOD. Dohoda navíc dnes nabývá platnosti a účinnosti až soudním schválením, což umožňuje snížit dopady okamžitého nevhodného rozhodnutí, ať už motivace k němu byly jakékoliv. Dohody mezi rodiči ve věcech péče o dítě, jejichž uzavření bylo podmíněno a vynuceno určením výživného v nižší výši nebo přenecháním majetku, jsou v praxi běžnější, než se může zdát. V situaci finanční a psychické nouze, ve které se nachází mnoho rozvádějících se rodičů, je poté pochopitelné a ospravedlnitelné, že některý z rodičů nátlaku snadno ustoupí. Jako zcela mylný předpoklad poté spatřuji tvrzení, že nevýhodné dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí budou odhaleny soudem v řízení o rozvod manželství. Podotýkám přitom, že tento předpoklad je o to mylnější, vychází-li autor návrhu z paralely soudního přezkumu dohod o vypořádání majetkových poměrů předkládaných rozvodovému soudu. V praxi a v souladu s literou zákona se tento přezkum omezuje na skutečnost, zda jsou splněny formální požadavky, tedy zda je dohoda opatřena ověřením podpisů a zda obsahuje kromě úpravy vypořádání společného jmění manželů také úpravu otázky bydlení. Otázka bydlení se v dohodě zpravidla lapidárně řeší prohlášením manželů, že každý má zajištěné vlastní bydlení (skutečnost že jeden užívá zdarma společný dům a druhý hradí nedobrovolně vysoké nájemné, se již nezohledňuje). Zda je vypořádání spravedlivé, nebo alespoň adekvátní, nemá soud možnost posoudit, neboť k tomu nemá žádné podklady a dokazování v tomto ohledu neprovádí. Je více než pravděpodobné, že bez dokazování a jakýchkoliv podkladů, včetně zprávy OSPOD, nebude mít rozvodový soud možnost jakkoliv posoudit obsahovou správnost dohody uzavřené rodiči o úpravě poměrů dětí. Rozvodový soud tak jen těžko dospěje k názoru, že je nutné vznést podnět k opatrovnickému soudu k dalšímu šetření, aniž by znal poměry v rodině, přání dítěte či jinou než v dohodě projevenou vůli manželů-rodičů.

Mám za to, že požadavek na odpovědnost rodičů musí být vyvážen s požadavkem na ochranu nezletilých dětí. Okamžik rozpadu manželství je jedním z nejvíce traumatizujících v celém životě, a to jak pro dospělé rozvádějící se rodiče, tak pro nezletilé děti. Je tomu tak bez ohledu na to, že ze statistik se zdá, že je to stejně běžný a častý úkon jako nákup nového rodinného vozu. Ingerence státu v těchto věcech nemusí mít v takové situaci pouze negativní konotaci zásahu do soukromí, ale také podtext podané pomocné ruky k překonání tohoto nelehkého období. Vhodně zvolená ingerence v tomto období může napomoci vzniku nepříznivých životních situací později, které se mezitím mohou stabilizovat a být později obtížně řešitelné.

Aniž bych tvrdila, že plošný soudní přezkum dohod o úpravě poměrů nezletilých dětí je jedinou myslitelnou formou této ingerence a státní pomoci, mám za to, že autorem vládního návrhu zvolený přístup zcela rezignuje na ochranu nezletilých i rodiny jako takové a zbavuje stát odpovědnosti, kterou tento má. Je také otázkou, jak zvolený způsob řešení rozvodových otázek zapadá do dlouho diskutované úpravy rozvodového řízení a zda úprava ve prospěch posílení pravomoci manželů nemá mít zcela jiné těžiště.

Mgr. Eva Decroix, MBA

advokátka, zapsaná mediátorka

Raisova 9
160 00 Praha 6

Jiráskova 25
586 01 Jihlava

Tel.: +420 608 500 682
e-mail: decroix@decroix.cz

[1] Sněmovní tisk 899/0, vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

[2] § 755 odst. 3 s vyznačenými navrženými změnami: „Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne se manželé nedohodnou o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů. Nedohodnou-li se manželé, soud manželství nerozvede, dokud o tom nerozhodne soud v řízení o úpravě poměrů k dítěti pro dobu po rozvodu.

[3] § 757 odst. 2 s vyznačenými navrženými změnami: „Dohoda uvedená v odst. 1. písm. b) (dohoda o úpravě poměrů dítěte pro dobu po rozvodu) a v § 755 odst. 3 vyžaduje písemnou formu a podpisy musí být úředně ověřeny; to neplatí, byla-li dohoda schválena soudem. Dohody uvedené v odstavci 1 písm. c) vyžadují písemnou formu a podpisy musí být úředně ověřeny“.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)

- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)